సంచారిణీ దీపశిఖ

సోమసుందర్

''నిండా మునిగినవాడికి చలేమిటమ్మా ?''

సరిగ్గా యిదే మాట మా అమ్మమ్మ నోట ఎన్నిసార్లు విన్నానో చెప్పలేను. ఏ సంభాషణనేనా ఆ మాటతోనే ముగిస్తూ వుండేదావిడ. ఇంక ఆ మాట అనబోతోందీ అనగానే వెంటనే నాకు తెలిసిపోయేది. నాకు అంతగా అలవాటయిపోయాయి, ఆవిడ హావభావ విశేషాలు.

వాక్యం చివరిలో 'అయ్యో' అంటూ ఒక రాగాలాపన చేసేది. గెడ్డంమీదికి చూపుడు వేలుపోనిచ్చేది. అంతే! దానితో ఆవిడ సంభాషణకు ఒక ముగింపు తేబోతోందనీ, నిండా మునిగినవాడికి చలేమిటమ్మా అని అనబోతోందనీ నాకిట్టే తెలిసిపోయేది. సంభాషణ ఆ మాటతో త్రుంచడమంటూ జరిగేదేకాని, మళ్లీ వెంటనే ప్రారంభించదని ఎప్పుడూ అనుకోకూడదు.

నిజానికి నా జీవితంలో మొట్టమొదటిసారిగా ఈ మాట విన్నదీ మా అమ్మమ్మ నోటినుంచే! అప్పటికి నాకు సరిగ్గా ఆరేళ్లు ఉంటాయి. అంతకు ముందు ఆవిడ్ని నేను చూడనూలేదు, ఆ మాట విననూలేదు. ఆ మాట వినగానే నాకేదో గొప్పవిషయం బోధపడీ బోధపడనట్లుగా అనిపించింది. ఒక మహా చిత్రమేదో కనిపించీ కనిపించనట్లు దృశ్యా దృశ్యంగా లీలగా కదిలిపోయింది. అసలావిడ్ని మొదటిసారి చూడటమే ఒక సుందరానుభూతి!

సన్నగా ఎచ్చుగా దాదాపు నా అంత పొట్టిగా వుండేదావిడ. ఆవిడ జుత్తు ఎంత తెల్లగా ఉండేదో చెప్పలేను. అంతకన్నా తెల్లనిబట్ట కట్టేది. ఆవిడ రూపం, నడతా, ఆవిడ వ్యవహారాలన్నీ ఎంతో ఆకర్షణ కలిగించేవి నాకు. ఆవిడ మా యింటికి వచ్చిందంటే చాలు ఆవిడ్ని చూస్తూ కూడా కూడా అంటిబెట్టుకు తిరగడమే నా పని! నాకెంత సంబరంగా ఉండేదో ?

ఆవిడ్నించి విడిపడి వుండటానికి నాకొక్క నిమిషం తీరిక ఉండేది కాదు. ఆవిడ ప్రతి పని పరిశీలించేవాడిని. ఆవిడ అందమైన ముఖాన్ని రెప్పవాల్చకుండా పరీక్షిస్తూ వుండేవాడిని.

నేనావిడ్ని అమ్మమ్మగారని అంటున్నానంటే — మా అమ్మకేమీ ఆవిడ తల్లి కాదు; ఆ సంగతి మరికొన్నాళ్లకిగాని తెలియలేదు. అలా అనడం పెద్దరికదా అని వరిసే వరసకేనట! ఆ సంగతులన్నీ మా అమ్మ నాకు చెబుతూంటే నాకెంత ఆశ్చర్యం కలిగిందో! ఇంతకీ మా అమ్మకావిడ ఒక స్నేహితురాలు మాత్రమేట! వయసులో బాగా పెద్దది కావటంవల్ల పిన్నీ అని పిలిచేది మా అమ్మ! నన్ను అమ్మమ్మా అని పిలవమనీ ఆవిడే చెప్పింది.

మా అమ్మమ్మగారు తరచుగా మా యింటికి వచ్చేది. అంటే మరీ తరచుగా అని కాదు; ఏడాదికి కనీసం రెండుసార్లయినా తప్పకుండా వచ్చేది. వచ్చినపుడల్లా నెలా రెండు నెల్లూ ఉండి మరీ వెళ్లేది! ముఖ్యంగా శివరాత్రిముందు తప్పకుండా వచ్చేది. మా ఊళ్లో ఈశ్వరుడికి గొప్ప తీర్థం జరిగేది మరి! అప్పుడావిడ వచ్చిందంటే నాకెంత సంబరంగా ఉండేదో ? జేబునిండా డబ్బులు గలగలలాడేవి మరి!

ఆవిడ రావడమే విచిత్రంగా వచ్చేది. ఒక పాత ట్రంకుపెట్టె — నిలువుగా ఉండి తలవైపుగా రెండుప్రక్కలకీ మూతలు తెరచుకొనే పెట్టె తెచ్చుకొనేది. అలాంటి పెట్టె మళ్లీ నేనెక్కడా చూడలేదు. అది మళ్లీ మళ్లీ నల్లరంగు పూసినట్లుండేది. దానికి పెద్ద తాళంకప్ప వేసేదా, కాని ఎందుకో చుట్టూ బలమైన తాడు బిగించేది. మూత విడిగా ఉండే తాటాకుబుట్టకూడా తెచ్చుకొనేది. దానినిండా రకరకాల చిల్లరసామానులుండేవి. దేవుడి పెట్టె, ఆవు నేతిసీసా, అక్షింతల డబ్బా, ఒత్తుల డబ్బా, రుద్రాక్షమాలా — అబ్బ ఎన్ని సామానులుండేవో! విప్రవినోదుడి సంచిలాగ దానినిండా రకరకాల విచిత్ర సామగ్రి! నాకు పనికొచ్చేవేమైనా ఉండేవేమో వెదుకుదామని ప్రయత్నిస్తే దెబ్బలాడింది. ఈ రెండూకాక మరొక చేతిసంచికూడా ఉండేది. అందులో డబ్బులు వేసుకొనే సిలుకుగుడ్డ సంచీ, ఒక మందుసీసా, ఒక వెండిగ్లాసు, ఒక పాతగుడ్డా తప్పకుండా ఉండేవి.

ఆవిడ ఎప్పుడూ సంచారంలోనే వుంటుందని, కావలసిన సామానంతా కూడానే వుంటుందనీ తర్వాత మా అమ్మ చెప్పింది. ఆవిడకొక స్థిరనివాసమంటూ లేదని, అక్కడో నెలా, అక్కడో రెండువెలలూ గడిపేస్తుందనీ మా అమ్మ చెప్పింది. బహుశా మా యింటి దగ్గర జరిగినట్లే ఆవిడకు ప్రతిచోటా ఎంతో మర్యాద జరుగుతుంది కాబోలనిపించింది నాకు!

ఆవిడ తెల్లనిజుత్తు కెరటాలుగా దిగజారుతూంటే అప్పుడప్పుడు వేలుముడి వేసుకొనేది. అంతముదిమిలోనూ ఎంతో అందంగ మెరిసేదామె మొగం! కళ్లకి వెండిఫ్రేము కళ్లద్దాలుండేవి. అవి చింతపిక్క దళసరిలో ఉండేవి! ఆవిడ గురించి మరో విచిత్రమేమిటంటే — ఆవిడెప్పుడూ అన్నం తినేదికాదు; ఐదే మినప గారెలు స్వయంగా నేతిలో వేయించుకొనేది. తన వెండిగ్లాసులో గ్లాసుడు కాఫీ తాగేది. రాత్రికదీలేదు, ఒక గ్లాసుడుపాలు త్రాగేదంతే

అచ్చుతప్పు

డా॥ పి. నారాయణరెడ్డి

నదులూ సముద్రాలూ
లోయలూ పర్వతాలూ
తొలకరి చినుకులూ తుఫానులూ
మాఘమాసాలూ మండుటెండలూ
తొలిపొద్దులూ మలిసందెలూ
బులిబులి గాలులూ భూకంపాలూ
రక్తపుపోట్లూ చక్కెరకాట్లూ
పిచ్చివాపులూ చచ్చుబలువులూ
అన్నీ కలిస్తే నా దేహం.
సారీ.
అచ్చుతప్పు సవరించుకోండి
'హ'కు బదులుగా 'శ'.

మందు పుచ్చుకున్నా, మంచినీళ్ళు త్రాగినా ఆ గ్లాసు తప్ప మరోటి ముట్టుకొనేది కాదు. ఆవిడ యినప పెట్టెలో కావలసినంత డబ్బూ తప్పకుండా అట్టడుగున దాచుకునేది!

ఇంతకీ ఆవిడ పేరే చెప్పడం మరిచాను, జానికమ్మగారు!

* * *

బహుశా నాకు కొంచెం తెలిశాక అదే మొదటి సారేమో - ఒక శుక్రవారం సాయంత్రం వచ్చింది. ఎల్లుండే శివరాత్రి! నాకు బాగా జ్ఞాపకం వుంది. ఆవిడ్ని చూడగానే నాకెంతో ఆనందం కలిగింది. ఎగిరిగంతు వేశానన్నా తప్పులేదు. పెరట్లో పని చేసుకుంటున్న మా అమ్మ దగ్గరకి ఒక్క పరుగులో వెళ్లి ఈ శుభవార్త అందించాను. మా అమ్మ కూడా చేతులేనా కడుక్కోకుండానే వచ్చేసింది. "అయ్యో జానికమ్మ పిన్నీ! ఈమాటింత ఆలస్యం చేశావే నుమ్మా? రోజూ నిన్ను గురించే తల్చుకుంటున్నా" అంటూ అమ్మమ్మని లోపలికాహ్వానించింది. వచ్చిన దగ్గర్నుంచీ అమ్మమ్మ — రాజేశ్వరికెంత జబ్బు చేసిందో, ఎన్ని యిబ్బందుల్లో పడిపోయిందో ఎన్నెన్నో సంగతులు చెప్పింది. ఆవిడ కబుర్లు వింటూ అమ్మ ఒకటి రెండుసార్లు కంటతడి కూడా పెట్టుకుంది! ఆ రాజేశ్వరి ఎవరో మరి?

మా అమ్మమ్మ వచ్చిన రాత్రే గుళ్ళో కల్యాణం. సోమేశ్వరస్వామికీ అమ్మవారికీ కల్యాణం అర్ధరాత్రి ఎప్పుడో జరుగుతుంది. నన్ను తీసుకువెళ్లకుండా వాళ్లిద్దరూ వెళ్లిపోయారు. ఉదయంలేచి నా పనులు చూసుకొని, హైస్కూలుకు వెళ్లిపోయాను. ఆవేళ సాయంత్రం... నేనప్పుడే స్కూలునుంచి వచ్చాను. "ఒరే కుర్రనాగమ్మా... ఇలా రా!" అంది అమ్మమ్మ. నన్ను నాగమ్మా అనడం ఎందుకో? ఆ మాటకి అర్థం ఏమిటో నాకిప్పటికీ తెలియ లేదు..."తీర్థంలోకి వెళ్లి ఏమైనా కొనుక్కోవురా!" అంది.

"ఎందుకూ?" అన్నాను మూతిబిగపెట్టి. నన్ను లేపి కళ్యాణానికి తీసుకెళ్లలేదని నాకసలే ఆ రోజంతా కోపంగా వుంది.

"అదేమిట్రా అలాగంటావు? ఓరి వెర్రి నాగమ్మా!... దేవుడి పెళ్లి అయింది కదురా మరి!... కుర్రాళ్ళంతా అవీ యివీ కొనుక్కొని సరదాగా ఉండాలి" అంది అమ్మమ్మ.

"నన్ను తీసుకువెళ్ళేరేమిటి మహా! నేను కళ్యాణం చూశానా ఏమన్నానా? నేనేం కొనుక్కోను!" అన్నాను కోపం యింకా పోనట్టు...

"ఓరి అదా? నీ ఒఘాయిత్యం కూలా! నువ్వింకా కుర్రనాగమ్మవికదురా, నిద్ర లేపితే జబ్బు చేస్తుందని మేమే వెళ్ళాంరా! అంతే! కోపగించుకో కూడదు. మేమంటావా పెద్దవాళ్ళం! నిండా మునిగినవాళ్ళకి చలేమిటని!" అంటూ జానికమ్మ గారు కోకకొంగుకి ముడివేసుకొని రొంటికి దోపుకున్న మూట విప్పింది. ఒక రూపాయి నా చేతిలో పెట్టింది!

"అమ్మబాబోయ్! రూపాయెందుకమ్మమ్మా!" అన్నాను పెద్దగా ఆశ్చర్యపోతూ!

"ఏడిశావులేవోయ్! తీసుకో! పెద్దవాడ వవుతున్నావా, పెద్ద క్లాసుల్లోకి వస్తున్నావా? వెధవ రూపాయికేముందిరా... తీసుకోబాబూ!" అంటూ కుడిచేయి గెడ్డానికి తగిలించింది. మళ్లీ తనమాట అంటుందేమోనని—చప్పున తీసుకున్నాను.

అమ్మమ్మ మాటలింకా నాకు పూర్తిగా అర్థం కాలేదు. కాని ఆవిడ మాట్లాడే తీరు – చక్కగా పాడుతున్నట్లుండేది. ఆమె గొంతు నా గుండెల్లో గింగిరాలు తిరిగేది. ఏవో రంగురంగుల బొమ్మలు కన్నులముందు కదలిపోతున్నట్లుండేది!

ఆమె ఎప్పుడూ నిర్విచారంగా ధీమాగా గడిపేది; డబ్బాదస్కం అంటే ఏపాటి ఖాతరులేనట్లే ఉండేది! కాని ఎందుకో ఆ ఊతపదం ఉచ్ఛరిస్తున్నపుడు మాత్రం ఆమె అందమైన కన్నుల వెనుక దిగులు క్రీనీడలేవో తారట్లాడుతున్నట్లే అనిపించేది. పచ్చని నుదురు మీద నల్లని ముడుతునక ఏదో కదిలిపోతున్నట్లు కనిపించేది. అవి నిజంగా దిగులు నీడలేనవీ, గుండెల్లో ఉండ చుట్టుకుని వున్న దుఃఖాన్ని ఊది పారెయ్యడానికే అమ్మమ్మ అస్తమానూ ఈ ఊత పదాన్ని ఉచ్ఛరిస్తుందనీ పోల్చుకుందుకు మరో ఆరేళ్ళు పట్టిందేమో నాకు!

అమ్మమ్మ అచ్చంగా రూపాయి నా చేతిలో పెట్టిందా! నాకు మాత్రం పూర్తిగా ఖర్చుచేయడం యిష్టమవలేదు. మా ప్రక్కింటి శంకరం, నేనూ తీర్థంలోకి వెళ్లాం. అంతా తిరిగాం. ఇద్దరికీ చెరో పావలా ఖర్చుపెట్టాను. తీర్థంలో ఏమున్నాయి? రోజూ మా బజారులో కనిపించే వస్తువులే! పైగా చదువుతున్నది ఫస్టుఫారమైనా అప్పటికే నామీద పెద్దరికపు మేలిముసుగు కప్పబడుతోంది. ఏ ఆట వస్తువూ కొనుక్కోవాలనిపించలేదు. తిరిగి ఇంటికి వచ్చి మిగిలిన అర్థరూపాయీ అమ్మమ్మ చేతికివ్వబోతే — తిరిగి తనకివ్వగూడదంటుందేగాని,ససేమిరా పుచ్చుకోలేదు! పైగా ...

"ఇదేమిటేవ్ సుశీలమ్మా? నీ కొడుకు — డబ్బులిస్తే ఖర్చు చేసుకోవడం చేతగాని సెయ్యమ్మ పుట్టాడేమే! ఇలాగైతే ఎలా బ్రతుకుతాడమ్మా? మగవాడు! బాగానే తయారుచేస్తున్నావు వాడ్ని..." అంది అమ్మమ్మ దీర్ఘాలుతీస్తూ!

అమ్మ ఒకటే నవ్వు. "అవును పిన్నీ! వాడేమీ బయటకొనుక్కోడు ... కావలసిందేదో నేనే చేసి పెడతానుగా!" అంది సంబరపడిపోతూ అమ్మ. అమ్మమ్మ మాత్రం — నన్ను పొగుడుతోందో, నిజంగా నా చేతగానితనానికి తిడుతోందో నాకు తెలియనేలేదు. తెల్లబోతూంటే అమ్మమ్మ నన్ను తన దగ్గరగా లాక్కుంది. గడ్డం క్రింద చేయిపెట్టి గట్టిగా నొక్కి ముద్దు పెట్టుకుంది. "ఏం రా అయ్యవార్లూ?" అంటూ పకాలున నవ్వింది. నవ్వు అంటే అమ్మమ్మదే నవ్వు! ఎంత బాగుంటుందని? సముద్రపొద్దున చంద్రోదయంలా మొగమంతా పరచుకొని పరవళ్ళు త్రొక్కుతుంది. చూడటానికి నాకెంత హాయిగా ఉంటుందో?

* * *

శివరాత్రి సంబరం ముగిసింది. అమ్మమ్మ ప్రయాణమింక దగ్గర పడింది. ఒకనాటి ఉదయమే ఆకస్మాత్తుగా మా అమ్మ అడిగింది — "అవునుగాని పిన్నీ! ఈ వయసులో ఇలా నువ్వు ప్రయాణాలు చేయకపోతే నా దగ్గరుండి పోకూడదమ్మా నీ చాదస్తం గాని! అసలే నీకు నీరసం ... అందులోకే ఈ మధ్య సుస్తీ! ఎందుకు చెప్పు ..." అంది అమ్మ ఎంతో ఆప్యాయంగా ... ఎంతో ఆర్ద్రంగా!

వెంటనే అమ్మమ్మ అందుకొంది—"అదేమిటే... అలా అంటావ్. నువ్వు ఒక్కర్తివే కూతురువా? ఏమన్నావా? నీలాంటి పదిమంది కూతుళ్ళు. జమాజెట్టీల్లాంటి నలుగురు కొడుకులు! మీ అందరికీ నేను కాకపోతే ఎవరున్నారే? అందరినీ ఒక కంట చూసుకోకపోతే ఎలా చెప్పమ్మా!" అంటూ కన్నుల నిండా కరుణ కురిపించింది.

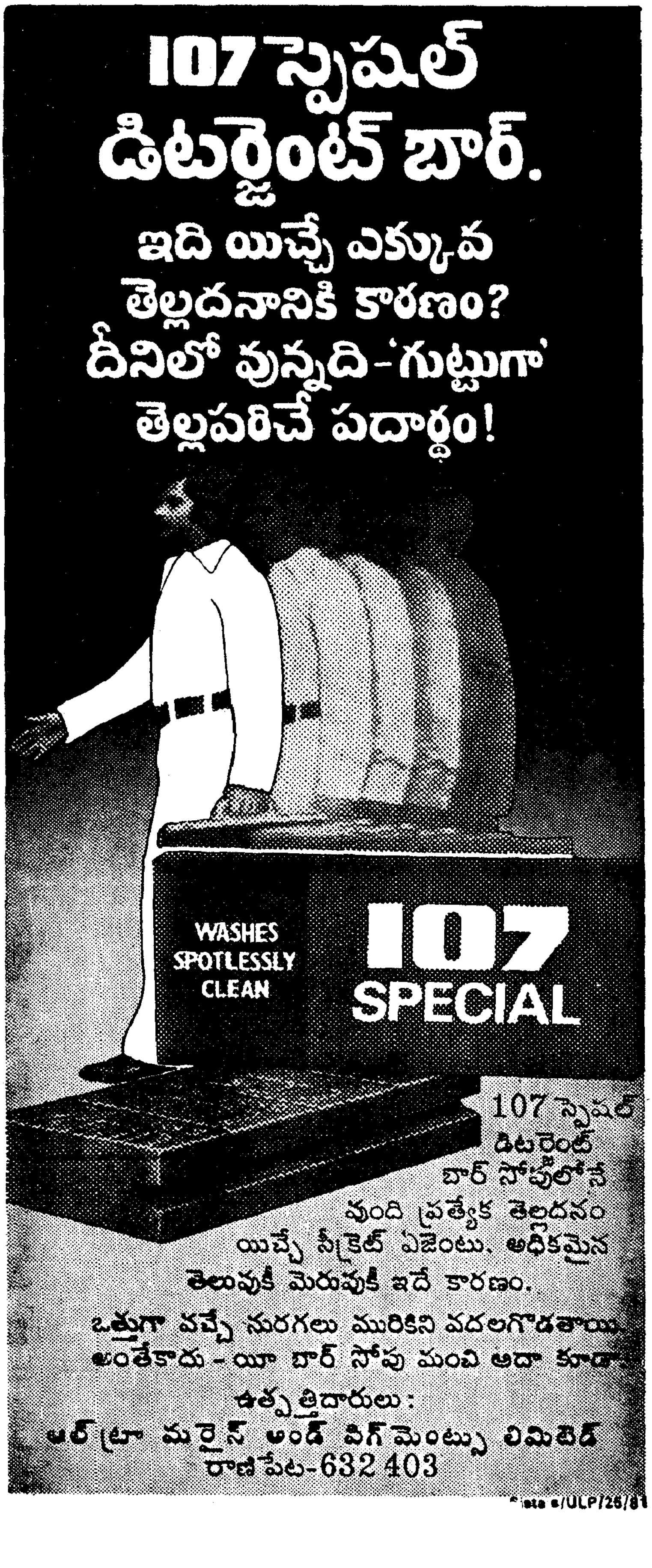

సంచారిణీ దీపశిఖ

అమ్మమ్మ కళ్ళు – మంచుబిందువులానిన గులాబి పువ్వుల్లా మెరిశాయి!

"నిజమేననుకో! కాని నీకు ఓపికేదమ్మా?"

"నాకు ఓపికేమిటే, నీ పిచ్చిగాని! పిచ్చికకున్న ఓపిక పిచిక్కుంటే – ఏనుగుకున్న ఓపిక ఏనుక్కి ఉంటుంది! ఐనా నాకేమొచ్చిందనీ?"

"అది కాదు పిన్నీ... నా దగ్గరే విశ్రాంతిగా ఉండి, నా చేత సేవ చేయించుకుంటే పోలేదూ?" అంది అమ్మ!

"ఏమిటోనే—నా పిల్లలంతా అలాగే అంటారే! కాని ఎవరిని చూడకపోతే ఎలాగడుస్తుంది నాకు! అయినా నీ ప్రేమగాని – నిండా మునిగినవారికి చలేమిటే?" అంటూ తుంపేసింది అమ్మమ్మ.

అమ్మమ్మ అస్తమానూ అనే ఆ మాట ఉత్త ఊత పదమే అనుకొనేవాడిని! దానినిండా బరువూ బాధా ఉందని నాకు తెలియదు. ఆ చివరి మాటతో అమ్మమ్మ అలా తుంపేసరికి – అమ్మ కన్నులొక్కసారిగా జలజల నీరు కురిపించ నారంభించాయి. అప్పుడు కొంత తెలిసింది నాకు!

అమ్మమ్మ కొండంత ధైర్యంగా గొంతు సంబాళించుకుంది. "ఛా ... వెర్రి మొహమా? అలా కంట తడిపెట్టుకోవచ్చా? నేనుండగా! ... ఐనా నాకేమొచ్చిందమ్మా, నీ వెర్రిగాని!" అంటూ అమ్మ చుబుకం మృదువుగా పుణికింది ముద్దు పెట్టుకుంది అమ్మమ్మ.

పెద్దవాళ్ళని పెద్దవాళ్ళే ముద్దు పెట్టుకోవడం అంతకుముందు నేనెప్పుడూ చూడలేదు. వాళ్ళ సంభాషణ నాకు అర్థమైనట్లే వుందిగాని, వివరించుకుంటే ఏమీ బోధపడలేదు. ఎంతో విచిత్రంగా మాత్రం తోచింది నాకు. మళ్ళీ అమ్మమ్మే అందుకుంది —"నా మాట నమ్ము వెర్రి తల్లీ – నాకు చావురాదే! గాభరాపడతావెందుకే నా తల్లీ! నేనేమి చెయ్యాలో ఎప్పుడు కనుముయ్యాలో ఆ మహారాజే నిర్ణయించి వెళ్ళిపోయారే!"

"ఏమిటా మాటలు పిన్నీ? చావు గురించి ఎవరన్నారిప్పుడు? ..."

సరిగ్గా యీ మాటల మా అమ్మ అంటున్నప్పుడే బయటనుంచి —'వాసూ! వాసూ!' అంటూ కేకలు వినిపించాయి. ఒక్క పరుగులో వీధిలోకి వచ్చాను. ఇంకెవరు శంకరంగాడే! పెద్ద రాచకార్యం మునిగిపోతున్నట్లు ఎందుకు? వాడ్ని పంపేసి, ఎంతో ఆదుర్దాతో యింట్లోకి వచ్చాను. మా అమ్మ వంటపని చూసుకుంటోంది. అమ్మమ్మ కుంపటి మీద గారెలు వేసుకుంటోంది.

ఇద్దరూ మౌనంగానే ఉన్నారు. ఎవరి పనులు వాళ్ళు చేసుకుంటున్నారు. ఫలహారంచేసి కాఫీ తాగింది అమ్మమ్మ. "నేనలా దేవాలయానికి వెళ్ళి కళ్యాణమూర్తిని దర్శనం చేసుకువస్తానే... తొందరగానే వచ్చేస్తానే!" అంది.

అమ్మ ఏమీ మాట్లాడలేదు. నిలువుగుడ్లతో చూసింది. "ఆనక వెడుదువుగాదుటే పిన్నీ!" అంది యథాలాపంగా. అమ్మమ్మ జవాబు చెప్పనేలేదు.

అప్పుడే నేల వదిలి గాలిలోకి ఎగరబోతున్న రాజహంసలా ఠీవిగా కదిలిపోయిందమ్మమ్మ.

* * *

నాకేమీ తోచిందికాదు. పుస్తకం పట్టుకున్నానే కాని కన్నులక్షరాలమీద వాలడంలేదు. చేతిలో పుస్తకంమాటే మరిచిపోయాను. అమ్మ దగ్గర కూర్చున్నాను. అమ్మమ్మ జీవితం ఒక రహస్య మందిరంలా తోచింది. అమ్మనడిగి తెలుసుకోవాలని పించింది. తీరా అడిగితే చెబుతుందో! చీకెందు కివన్నీ అంటూ కసురుతుందో! ఏమైనా ఉండబట్ట లేకపోయాను. ఎలా అడగాలో ఆలోచించాను. ఆమె ఏదో ఆలోచనలో కొట్టుకుంటోంది. "అమ్మా!" అన్నాను తటపటాయిస్తూ!

"ఏం బాబూ!" అంది అమ్మ. కంఠంలో చిరాకులేదు. ఏదో బరువు మాత్రం జీరగా పలుకు తోంది.

"అమ్మమ్మకి పదిమంది కూతుళ్ళా అమ్మా?" అన్నాను.

"అబ్బే! అదికాదురా బాబూ! అమ్మమ్మకి అసలు సొంత పిల్లలు లేనేలేరు. అంతా నాకులాగే స్నేహితులే!"

"మన యింటి కెప్పుడూ వాళ్ళు రారేం?... అమ్మమ్మ విచిత్రంగా పిచ్చి కాదా?" అంటూ ఆతుర్దాతో ప్రశ్నమీద ప్రశ్న వేశాను!

ఫోర్ హేన్స్ చిగుళ్లను రక్షిస్తుంది

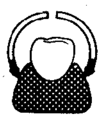

చిగుళ్లు బలహీనంగా, మెత్తగా ఉంటే, మీ పళ్లు ఆరోగ్యంగా ఉన్నప్పటికీ అవి వదులై ఊడిపోవచ్చు. ఫోర్ హేన్స్‌లోని ప్రత్యేకమైన పదార్థం (అస్ట్రింజంట్) చిగుళ్లను గట్టి పరచి, చిగుళ్ల బాధలను అరికట్టుటలో మీకు తోడ్పడుతుంది.

ఫ్లోరైడ్ పళ్లను రక్షిస్తుంది

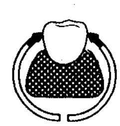

పిల్లలలో, ఫ్లోరైడ్ పంటి ఎనామెల్ పొరను గట్టి పరచి పుప్పి పళ్లు కాకుండా కాపాడుతుంది. పెద్దలలో, ఫోర్ హేన్స్‌లోని ఫ్లోరైడ్ పంటి ఎనామెల్ పొర నిరోధక శక్తిని పెంచి, దంతక్షయాన్ని కల్గించే క్రిముల నుంచి పళ్లను కాపాడుతుంది.

ఫ్లోరైడ్‌గల
ఫోర్‌హేన్స్
చిగుళ్లనూ, పళ్లనూ
రెండిటినీ రక్షిస్తుంది

266 F-203 TEL

Regd. T.M: Geoffrey Manners & Co. Ltd.

సంచారిణీ దీపశిఖ

"కాదురా బాబూ! అమ్మమ్మ భర్త తాతయ్య గారు చనిపోయేసరికి అమ్మమ్మకి ఇరవై రెండేళ్ళు! ఆయన ముప్ఫయ్యో ఏడు రాకుండానే చనిపోయారు. అమ్మమ్మనాయన పువ్వుల్లో పెట్టి చూసుకొనేవారు. అమ్మమ్మకి పదెకరాల మాగాణీభూమీ, తునిలో ఒక యిల్లూ వ్రాసియిచ్చారట. ఇష్టమైతే ఎవరినేనా దత్తు చేసుకోమన్నారట. తాతగారంటే అమ్మమ్మ కెంతో ప్రేమ. ఆయన పోయిననాటినుంచీ అమ్మమ్మ దేవతలా బ్రతుకుతోంది ..." ఏ కళను ఉందోగాని అమ్మమ్మ కథ సాధ్యమైనంత వివరంగా చెబుతోందమ్మ!

"తాతయ్యగారు పోయిన నాటినుంచీ అమ్మమ్మ ఆయన్నే ధ్యానిస్తూ తనకు వచ్చిన వాళ్ళందరినీ తన పిల్లలుగా ప్రేమిస్తూ ఇంతకాలమూ నిష్కళంక పవిత్ర జీవితం గడుపుతోందమ్మమ్మ! యిప్పుడమ్మమ్మకి డబ్భై అయిదో యేడు. అయినా తన పిల్లల దగ్గరకు మామూలు సంచారం మానదు. తనకు తాతగారిచ్చిన మాగాణీ పదెకరాలమీదా వచ్చే ఆదాయం తన బిడ్డలందరికీ పుష్కలంగా ఖర్చు చేస్తుంది. కూతుర్ని కని తన పినతల్లి చనిపోతే — లక్ష్మీదేవమ్మను పెంచి పెద్దచేసింది. యుక్త వయస్సురాగానే తగిన వరుడ్ని వెదికి పెళ్లిచేసింది. ఆ లక్ష్మీదేవమ్మను మొదటి కూతురుగానూ, ఆమె భర్త లక్ష్మీపతిగారిని మొదటి కుమారుడుగానూ స్వీకరించింది. లక్ష్మీపతిగారు యోగ్యుడేగాని సంపన్న కుటుంబానికి చెందినవాడు కాదు. ఆయన కోసం కొంత భూమి అమ్మి ధాన్యం మిల్లు పెట్టించింది. అదే తునిలో మొట్టమొదటి మిల్లు. ఆయన వ్యాపారంలో బాగా లాభాలు సంపాదించి — అమ్మమ్మ యింటిని మేడగా మార్చాడు. మేడ పైఅంతస్థు అమ్మమ్మే వాడుకుంటుంది. లక్ష్మీపతిగారు సంపత్తి తామరతంపరగా పొంగింది. ఆయనిప్పుడు మరో మాసిమిల్లు కూడా పెట్టారు. తునిలో విపరీతమైన పేరు ప్రతిష్ఠలూ ఆర్జించారాయన. ఇంతచేసినా తన యింటిని తన సొంతంగా ఆయన ఎన్నడూ భావించరు. జానికమ్మగారి ఆజ్ఞ పొందనిదే ఏ పనీచేయడు. వారికి మొదట అమ్మాయి పుట్టింది. జానికమ్మగారిపేరే పెట్టుకొని అల్లారు ముద్దుగా పెంచుతున్నారు.

అమ్మమ్మ మరో కూతురు గునిపూడి భీమారంలో వుంది. ఆమె దూరబంధువు; అంటే తాతయ్యగారి పెదతండ్రి కుమారుడి ఏకైక కుమార్తె. ఆమె పెళ్లినాటికే తండ్రి, సవతి తల్లి చెప్పినట్లల్లాచేసి ఆస్తి పాడుచేశాడు. ఆ కూతురు పెళ్లికూడా జానికమ్మగారే చేసింది. ఇలాగే అమ్మమ్మ కూతుళ్లంతా తలో వూరిలోనూ ఉన్నారు."

"అమ్మా! మరి నువ్వెలా కూతురివయ్యావు?" అని ఆశ్చర్యపోతూ అడిగాను.

"ఏముంది? మా నాన్నగారికీ లక్ష్మీపతిగారికీ ప్రాణస్నేహం! మా నాన్నగారి సలహా తీసుకోందే లక్ష్మీపతిగారేపనీ చేసేవారుకాదు. మనం భీమవరపు కోట వెళ్లేటప్పుడూ వచ్చేటప్పుడూ తునిలో వారింట మకాం చేసుకొనేవారం. పైగా నేను ఏడాది వయసు పాపగా ఉన్నప్పుడే మా అమ్మ పోయింది. అప్పుడు జానికమ్మగారు మా నాన్నగారి నోదార్చడానికి అక్కడికి వెళ్లారు. 'అప్పారావూ! మనేం దిగులు పడకు. చక్కగా మళ్లీ పెళ్లి చేసుకో! చంటిదాని సంగతంటావా? నువ్వు కన్నావేగాని — ఈ రోజు నుంచీ అది నా కూతురు! దాని సంగతి నేను చూసుకుంటా!?' అందట అమ్మమ్మ! అమ్మమ్మకి మా నాన్నగారు రెండో కొడుకూ, నేను మూడో కూతుర్నీ!" అంది అమ్మ! మరింత ఆశ్చర్యం కలిగింది నాకు. అప్పటి మనుషులూ, వాళ్ల మమకారాలు ఎంత విచిత్రమో!

అమ్మమ్మా మేముగా ఒక శాఖవాళ్లమైనా కామని నాకు మరికొంత కాలానికిగాని తెలియలేదు. ఎప్పుడూ చేతిమొయ్యా డబ్బూ... పదిమందికీ తానే ఖర్చు చేయడమేతప్ప — ఎవరిదగ్గర్నుంచీ ఒక్క మాలుపోగయినా తీసుకుని ఎరగదు అమ్మమ్మ! మనిషి బక్కపల్చగా పీలగా ఉండేదా - కాని ఆవిడ ప్రేమ మాత్రం ఆకాశమంత విశాలం!

"ఆ మహారాజు నాకింత ఆస్తి యిచ్చి వెళ్లిపోయారా? ఇంతమంది పిల్లల్నీ భగవంతుడివ్వకపోతే ఏంచేసుకుందును? నాకు లోటేమిటి సుశీలమ్మ తల్లీ! నాక పద్నాలుగేళ్ళున్నాయి. ఎవరికీ ఏ లోటూ లేదు. నాకేమిటి దిగులు?" అంటూనే అమ్మమ్మ ఆవేళ కన్నీళ్ళు పెట్టుకుంది!

అమ్మమ్మ దేవాలయంనుంచి తిరిగి వచ్చేవరకూ మా అమ్మ ఆవిడ కథ చెబుతూనేవుంది. అమ్మో! అమ్మమ్మకెంత పెద్ద కథ ఉందో?... అమ్మమ్మ వచ్చేసరికి మా యిద్దరి భోజనాలూ అయిపోయాయి. సామానులు సర్దుకోవడం, ఇల్లు కడుక్కోవడం ముగించిందమ్మ.

వస్తూనే అమ్మమ్మ — "అదేమే తల్లీ! ఇంకా నడుం వాల్చలేదులే?" అంది.

"నీకోసమే చూస్తున్నానమ్మా! ఇదిగో అయిపోయింది!" అంటూ అమ్మ చేతులు తుడుచుకుంది. మా ముగ్గురికీ హాలులో వరసగా మంచాలు వాల్చి పక్కలు వేసింది. నా మంచంమీద పడుకుని నిద్రపోయినట్లు నటిస్తున్నాను.

కళ్యాణమూర్తుల అలంకరణ గురించి తన్మయత్వంతో వర్ణించిందమ్మమ్మ. దేవుడి కళ్యాణం గురించి చెబుతూంటే — తన పెళ్లినాటి ముచ్చట్లు జ్ఞాపకం వచ్చాయికాబోలు! చెప్పనారంభించింది. "నిజమేనమ్మా!... దేవుడి కళ్యాణం చూస్తుంటే నా పెళ్లే జ్ఞాపకం వస్తోంది సుమా! నా కప్పటికి పన్నెండోయేడు. అమ్మవారి విగ్రహంలా పొట్టిగా ఉండేదాన్ని. 'బంగారు తీగలా మెరిసిపోతోంది' అనేవారంతా! మీ బాబయ్యకి ఇరవయ్యో యేడు! పచ్చగా బంగారం కడ్డీలా మెరిసిపోయేవారు నిజంగా! ఎంత అందంగా ఉండేవారని! గంగావతరణం బొమ్మ చూశావా? నడుముకి చేతులు బిగించి సిద్ధంగా నించుని ఉంటాడు ఈశ్వరుడు! అచ్చంగా అలాగే ఉండేవారే తల్లీ! పెళ్లినాడు ఆయన్ని చూసినప్పుడే నా పంచప్రాణాలూ తీసి ఆయన పాదాలదగ్గర పెట్టేశానే అమ్మా! ఆ మహారాజు — ఎందుకో తెలియదు, ప్రాణంకన్నతీపిగా చూసుకునేవారు నన్ను! ఆయనంటే నాకెంత భక్తి తాత్పర్యాలో అంత చనువూను!... ఏదో చెప్పేస్తున్నాను — ఇంతకీ కుర్రనాగమ్మ పడుకున్నాడా?" అంది అమ్మమ్మ.

కళ్ళు గట్టిగా మూసుకుని దొంగనిద్ర నటిస్తున్నాను. ఒళ్ళు కదపడంలేదు. నిద్రకీ దొంగనిద్రకీ తేడా ఉంటుందేమో! అమ్మమ్మకి తెలిసిపోతుందేమోననిపించి నవ్వువచ్చింది. అమ్మో ఎలా నవ్వడం? అమ్మ నన్నొకసారి పరీక్షగా చూసింది. "వాడికెప్పుడో నిద్ర పట్టేసిందమ్మా!" అంది. 'పోనీలే వెర్రినాగమ్మ' అనుకుంటూ తృప్తిపడిందమ్మమ్మ.

"అవునుగాని పిన్నీ! బాబయ్యగారితో దాంపత్య జీవితం సుఖంగా గడిచిందా?"

"హవ్వ! అదేమిటే అలా అడుగుతావు? రామాయణమంతా విని రాముడికి సీత ఏమవుతుంది— అన్నట్లుందే వెర్రితల్లీ?" అంటూ అంత జ్ఞాపకాల దుఃఖ భారంలోనూ హాయిగా నవ్వింది అమ్మమ్మ.

క్షణం ఆగి మళ్ళీ చెప్పనారంభించింది; "ఆ మహారాజు ఆజ్ఞ కాలేదు కనక ఇలా బ్రతుకుతున్నాను కాని, లేకపోతే ఆయనతోపాటే చిదికెక్కి ఉండేదాన్ని కాదుటే? ... ఏమిటో మనం అనుకుంటాంగాని, మనచేతిలో ఏముందే అమ్మాయ్? ఇంతమంది పిల్లల్ని భగవంతుడు నాకు అప్పగించాల్సి ఉండగా తప్పించుకోవడం నా తరమా చెప్పు?"

అమ్మ ఏమీ చెప్పలేదు. ఏమాలోచించుకొంటోందో — అమ్మమ్మ కూడా మాట్లాడలేదు. కాని మౌనక్షణాలనిండా అమ్మమ్మ తేజస్సు వెలిగిపోతోంది. శూన్యంనిండా అమ్మమ్మ తేజస్సే ప్రసరిస్తోంది.

* * *

అమ్మ ద్వారా విన్న అమ్మమ్మ సంగతులు నాకిప్పటికీ ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూనే ఉంటాయి. భూమిమీద వచ్చే కొద్దిపాటి ఆదాయం ఆవిడ ఖర్చులకు చాలలేదు. పదెకరాల మాగాణీ క్రమంగా అమ్ముకుంటూ వచ్చింది. ఇక మూడెకరాలు మిగిలింది. పదిమంది కూతుర్లలోనూ ఎవరింట ఏ పురుడూ పుణ్యం వచ్చినా ఒక కార్డుముక్క రాస్తేచాలు; చేతిములగా డబ్బు తీసుకుని బయల్దేరేదమ్మమ్మ. ఆ పుట్టిన పాపకి, ఆడామగా విచక్షణ లేకుండా వెండి బంగారు నగలుపెట్టేది. ఇంచుమించు పురిటిఖర్చులన్నీ తనే భరించేది. అందుకే యిప్పటికి ఏడుగురు జానికమ్మలు వెలిశారు; ముగ్గురు జానకిరామ్‌లూ పెరుగుతున్నారట! మొత్తానికమ్మమ్మ ఒక పెద్ద కుటుంబానికి మూలవిరాట్‌గా రూపొందింది!

ఆవేళ తెల్లారగట్లే లేపేసిందమ్మమ్మ! మహాశివరాత్రిమరి. తూరుపు తెలవారకముందే స్నానాలకి బయల్దేరాం. ఐనా అప్పటికే జనం బాగా కమ్మేశారు. నేనూ అమ్మమ్మా నలిగిపోకుండా చూడటమే అమ్మకి బ్రహ్మప్రళయమైంది. స్నానాలు, అభిషేకాలు, పూజలు సజావుగా జరిపి యింటికి వచ్చేసరికి పదిగంటలైంది. ఆవేళ అమ్మా అమ్మమ్మా ఉపవాసం! అమ్మమ్మ ఆ నాలుగు గారెలూ తినడంకూడా మానేసింది. పాలు మాత్రం తాగింది. అమ్మ పెరుగు అటుకులు తింది. నేనూ ఉపవాసముంటానని పరదా పడితే యిద్దరూ ఖయ్యిమన్నారు. నాకోసం వండిపెట్టింది అమ్మ!

సంచారిణీ దీపశిఖ

పాలు తాగిన అమ్మమ్మ జపంలో కూర్చుంది. లేచేసరికి మూడు గంటలైంది. అస్తమయం వరకూ అమ్మమ్మ శివధ్యానంలోనే వుంది. కీర్తనలూ, శ్లోకాలూ చదువుకుంటూనేవుంది. ఆవేళ సూర్యుడు గొప్ప ప్రకాశవంతంగా వెలిగిపోతున్నాడు. అంతకన్న అమ్మమ్మే ప్రకాశవంతంగా మెరిసిపోతోంది !

నడుములు వాల్చేసరికి రాత్రి పది గంటలైంది. మాటలు సాగడంలేదు. అందరూ మౌనంగా ఉన్నాం. "ఏమే అమ్మాయీ? కునుకుపట్టిందేం?" అంది అమ్మమ్మ

"అబ్బే – లేదమ్మా ! నీ జీవితం గురించే ఆలోచిస్తున్నాను !"

"అదేమిటేవ్ ? నీ వరస బాగుందమ్మా ! నా గురించి ఆలోచనేమిటే వెర్రితల్లీ ? నాకంటె సుఖమూ ఆనందమూ ఎవరికుందే ఈ లోకంలో ! నాకా భగవంతుడి గురించీ – ఆ మహారాజు గురించీ తప్ప చింతేముందే ? ఆయన నాకు పిల్లల్నివ్వక పోతేనేం – భగవంతుడు యింత మంది మంచివాళ్ళని సంతానంగ ప్రసాదించాడా? ఇక నాకు లోటేమిటే?" అంది అమ్మమ్మ దీర్ఘాలు తీస్తూ – కొండంత ధీమాగా !

"నీకు లోటేమిటే పిన్నీ ? అదికాదు... నీ జీవితం గురించి తల్చుకుంటూంటే..." అంటూ అమ్మ అర్ధోక్తిగానే ఆపేసింది.

అమ్మమ్మ వెంటనే అందుకుంది. అసలలాంటి వాక్యాలు పూర్తికావడం ఆమె కెప్పుడూ ఇష్టం ఉండదేమో !

"బాగుందే – నీ యిల్లు బంగారంగానూ ! నా గురించేముందే ? ఐనా నిండా మునిగినవారికి చలేమిటే, నీ చాదస్తంగాని !" అని గంభీరంగానే అందా ఇంతలో గొంతు జాలిగామారింది. భగవన్నామస్మరణ చేసుకుంటూ నిద్రపోయింది.

ఆమాటు ఎన్నో రోజులుండలేదు. మరో నాలుగు రోజుల్లో బయల్దేరింది.

అమ్మతో తన ప్రయాణం గురించి అమ్మమ్మ ఏవేవో వివరిస్తూంటే అకస్మాత్తుగా నాకు వెక్కి వెక్కి ఏడుపువచ్చింది. 'వెళ్లిపోకమ్మమ్మా' అంటూ నా ఏడుపు రాగాలలోకి మారింది. ఈ మాటు ఎందుకలా ఏడుపు వచ్చిందో నాకే తెలియదు. అమ్మమ్మ నన్ను దగ్గరకు తీసుకుంది రెండు బుగ్గలూ ముద్దుపెట్టుకుంది. "మళ్ళీ త్వరలో వస్తాను గదురా, చిట్టితండ్రీ ! ఏడవకమ్మా !" అంది. నా ఏడుపు తగ్గలేదు. "ఒసే అమ్మాయీ వీడికి మంచిబట్టలు కుట్టించవే ! ఇందు!" అంటూ పదిరూపాయలు తీసి యిచ్చింది. "ఎందుకమ్మా – నేను కుట్టిస్తాలే !" అంటూనే పుచ్చుకుంది అమ్మ. తీసుకోకపోతే నానా గొడవా చేసేస్తుంది అమ్మమ్మ. అమ్మమ్మ వెళ్లిపోయింది. కాని నా యేడుపు తగ్గలేదు.

* * *

అమ్మమ్మ తరచు వస్తూనేవుంది. ఒక్కోసారి నెలరోజులు వరకూ ఉంటూనూ ఉంది. ఎప్పుడు వచ్చినా తనతోకూడా ఎంతో వెలుగూ సువాసనా తెస్తూనేవుంది. అవును; అమ్మమ్మ హారతి కర్పూరం వంటిది. తనంత తానేహుతమైపోతూ, వెలుతురూ పరిమళమూ ఇతరుల కందిస్తుంది. ఆ అదృష్టం కొద్ది మంది దేవతామూర్తులకు మాత్రమే లభిస్తుంది. అమ్మమ్మ నిస్సందేహంగా దేవత !

ఈమాటు రావడం మాత్రం నా జన్మలో మరచిపోలేను. కార్తీకపౌర్ణమి నాలుగురోజులుండనగా వచ్చింది. వస్తూనే అమ్మతో – "కుర్రనాగమ్మ పుట్టినరోజుకదా అని అర్జంటుగా వచ్చేశానే !" నా పుట్టినరోజు గురించి అమ్మమ్మకెంత జ్ఞాపకమో ! అమ్మ అదే అంటూ హాయిగా నవ్వింది.

మళ్ళీ అమ్మమ్మే అంది – "ముందు బెజవాడ వెళ్లి సీతాపతిశాస్త్రి దగ్గర నాలుగురోజులు గడుపు దామనుకున్నాను. తర్వాత దారిలో కామేశ్వరినీ, సత్యవతినీ, వర్ధనమ్మనీ చూసి తర్వాతనే నీ దగ్గరకు వద్దామనుకున్నాను ..." అంటూ నన్ను దగ్గరకు పిలిచింది. అప్పుడు చూశాను. ఎందుకనో అమ్మమ్మ కొంచెం చిక్కింది. ఐనా మరింత తెల్లగా ఉంది. మరింత కాంతిగా మెరిసిపోతోంది. మనిషి మాత్రం కలుచున్న తడపలా నీరసంగా తడబడుతోంది. ఈ మాటు ఎప్పుడూ తెచ్చుకొనే నల్లరంగు ట్రంకు పెట్టితేలేదు. చేంతాడు బిగించిలేదు. విజయనగరం వెదురు బుట్టాలేదు; చేతిసంచీలేదు. అన్నిటికీ మారుగా ఒక మంచి తోలు సూటుకేసు, ఒక పేము సజ్జా ఉన్నాయి.

"ఇదేమిటమ్మమ్మోయ్ ! పెట్టెమార్చేశావే!"

"ఔనురా, కనిపెట్టావూ" అంటూ అమ్మ వైపు తిరిగింది. "ఆ లక్ష్మీపతికి నా పాత పెట్టె చూసి అభిజాయిత్యం తోచింది కాబోలు – ఇది నా కోసం తెచ్చి ఏడాదయింది. శలపోరుతున్నాడు. ఈమాటు పట్టుపట్టేశాడేవ్ ! అవునూ, వేడినీళ్ళు ఉన్నయ్యా ? పడెయ్యాలా ? త్వరగా చూడు. మనకి బోలెడు పనుందీవేళ ?" అంది అమ్మమ్మ. ఏమిటా పని అని అమ్మ అడగలేదు. ఎక్కడ్నించి వస్తున్నదీ అడగలేదు. విశేషాలేమిటనీ అడగలేదు. వచ్చీరాగానే బండీవాడినుంచి సామానులు పుచ్చుకొని లోపల బల్లమీద పెట్టింది. అలవాటుగ ఒంగి అమ్మమ్మ పాదాలకు నమస్కరించింది.

ఈమాటు మళ్ళీ అమ్మమ్మ దృష్టి నామీద ప్రసరించింది. "బాబూ ! నీకు పదహారోయేడు వస్తోంది తెలుసా ? బాగా చదవాలి; గొప్ప మార్కులు తెచ్చుకోవాలి. స్కూల్ ఫైనల్‌లో ఫస్టుగా ప్యాసవాలి ! గొప్ప చదువులు చదవాలి. గొప్పవాడివి కావాలి. నీవు పెద్దవాడివవడం నేను చూడను. నేను లేకపోయినా నా మాట జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలిసుమీ ! నువ్వేంచేసినా ఎలా ఉన్నా – నీమీద నీకు విశ్వాసం పెరిగే రీతిగా నడుచుకోవాలి... తెలిసిందా, ఊఁ..." అంది.

నిజానికి ఆవిడ మాటల అంతరార్థం నాకంత బాగా తెలియలేదు. ఏంచెప్పాలో తోచలేదు. సందేహంగానే తలాడించాను. మళ్లీ అమ్మమ్మే అందుకుంది – "నీకు సరిగా తెలియలేదుకదూ ! వెర్రినాగమ్మా – ఆ మాట చెప్పడానికి సిగ్గేం ? వెంటనే అర్థం కాకపోయినా ఫరవాలేదు. ఆ మాట మాత్రం జ్ఞాపకం పెట్టుకుంటివా అనుభవంలో అదే తెలిసి వస్తుంది !" అంది. ఇంతలో అమ్మ మేమున్న హాలులోకి రావడం చూసింది; "ఏమమ్మా ! నీళ్ళు..."

"కాగే ఉన్నాయి పిన్నీ -- స్నానానికి లే !"

"నువ్వుకూడా రా; సాయంచేదువుగాని; కొంచం నీరసంగా ఉంది."

ఈమాటు అమ్మమ్మ నడతా, మాట్లాడే రీతీ ఎంతో విచిత్రమైన మార్పు పొందింది. అమ్మమ్మ మాటలు ఎప్పుడూలేనంత తొందరగా వస్తున్నాయి ! ఇదివరకు తన పనులు ఎవరినీ ముట్టుకోనిచ్చేదికాదు. ఇదివరలో మాటలు తాపీగా దీర్ఘాలుగా సాగేవి. ఇప్పుడో ఆ సంగీతం అదృశ్యమైంది.

కాని ఒంటికి చందనతైలం పూసుకోవడం మానలేదు. తెల్లగా సూర్యకాంతిలా మెరిసే గ్లాస్కో పంచ కట్టుకోవడమూ మానలేదు. సజ్జలోంచి తన దేవుడ్ని బయటపెట్టి పూజ చేసుకోవడమూ మానలేదు. ఆ పనులన్నీ యథావిధిగా జరుగుతూనే ఉన్నాయి.

మరో డబ్బా తీసి అమ్మకిస్తూ–"అమ్మాయీ ఇందులో సగ్గుబియ్యం ఉన్నాయి. పాలుతోటే ఉడికించి – బాగా ఉడికినతర్వాత దింపి పంచదార వెయ్యి. నీళ్ళు పోయకు. నేను గారెలుకూడా మానేశాను, తెలుసా ?... ఎంతో ఒద్దుసుమీ ! చిన్నగిన్నెలేదూ దానితో పెట్టు ! అదే ఒక పూట తింటాను." అంది.

"అదేమిటె పిన్నీ – కాస్త పాయసం తిని ఎలా ఉంటావమ్మా !... వైద్యులింకేమీ తినకూడదన్నారా ?"

"ఒకళ్ళు తినవద్దనేదేమిటే తల్లీ ! నిండా మునిగినదానికి చలేమిటే?" ఆ కొనమాట అమ్మమ్మ అంటూండగా నేను లోపల్నించి హాలులోకి వచ్చాను. అమ్మమ్మ మామూలుగా దీర్ఘం తీసేసరికి నవ్వు వచ్చింది. నవ్వుతూ అమ్మమ్మని చూశాను. అమ్మమ్మ కూడా నవ్వింది. "ఏంరా బాబూ, స్కూలుకి వెడుతున్నావ ? పోనీ యీ నాలుగురోజులూ మానేయకూడదురా ?"

"అబ్బే – ఎలా ? పాఠాలు పోవుటే అమ్మమ్మా !"

"పోనీ ఇవేళకి మానెయ్యి ! మనకి బోలెడు పనివుంది. బయటికి వెళ్ళాలి !" అంది అమ్మమ్మ.

"సరిలే – అయితే వెళ్లి పెందరాళే వచ్చేస్తాను !" అన్నాను.

అన్నట్లే పన్నెండు గంటలకే వచ్చేశాను. అమ్మమ్మ పీటమీద కూర్చుంది. అమ్మ భోజనం చేస్తూంటే కబుర్లు చెబుతోంది. నేను లోపలికి వచ్చాక విన్న మాటలు మాత్రం యివి : "మొన్న దసరా దశమినాడు మీ బాబయ్య తద్దినం కాదుటే ! లక్ష్మీపతే పెడతాడు. ఆబ్దీకం అన్నమాటే కాని - ఒక పెళ్లిలా జరుపుతాడు ! ఆవేళ బ్రాహ్మల భోజనాలయ్యాయి. నేను వారి ప్రసాదం రెండు గారెలు తిన్నాను. అంతే, స్మారకం తప్పిపడిపోయాను. మెలకువ వచ్చాక తెలిసింది. ఆ మహారాజు స్వయంగావచ్చి ఉపదేశం చేసి వెళ్ళారు. నాకింకెంతో వ్యవధిలేదు. వారి ఆజ్ఞ అయిపోయింది. రేపు మార్గశిర పౌర్ణమికి నాకు ఎనభై ఏళ్ళు వస్తాయి! వారి ఆబ్దీకానికి తిన్న రెండు గారెలూ తప్ప మళ్లా ముట్టలేదు. ఒళ్ళుగూడా బాగుండటంలేదు ఉన్న

మూడెకరాలూ అమ్మేశాను. పదిహేనువేలు వచ్చింది. తక్కువే అనుకో! ఐనా చాలా పనులు చేయాలి! నా పిల్లలందరికీ ఏర్పాట్లు చేయాలి!'' అంటూ సుదీర్ఘంగా చెప్పింది అమ్మమ్మ. అమ్మ ఊ కొడుతోంది. హావభావాలు ప్రకటిస్తోంది. భోజనం ముగించింది. నాకూ అన్నం ఒడ్డించింది. అమ్మమ్మ మొగిం చూస్తూ భోజనం చేస్తుంటే – నా మనసులో ఏవో మూగవేదనలో భావాలో తారట్లాడాయి!

*　　*　　*

బండి తెస్తానని ఎంత చెప్పినా వినక అమ్మమ్మ నడిచే వెడదామంది! అమ్మకిగాని – నాకుగాని – అమ్మమ్మ మనసులో ఉన్న ఆ బోలెడు పనీ ఏమిటో తెలియదు. తిన్నగా బట్టలకొట్టు దగ్గరకు తీసుకు వెళ్ళింది. ఎంత వద్దన్నా వినకండా నాకూ, అమ్మకీ బోలెడు బట్టలు తీయించింది. మళ్ళీ మళ్ళీ పెట్టుకుంటానో లేదో నువ్వేమీ మాట్లాడకు అంటూ నోరు నొక్కేసింది.

''బాబు పెద్ద చదువుల కెడుతున్నాడా – దొరలాగుండాలి'' అంటూ అమ్మమ్మ నన్ను చూసి మురిపెంతో నవ్వింది. అమ్మమ్మ మాట కాదనే దెవరు?

అమ్మమ్మకే ఆలోచన కలిగినా ఎవ్వరూ ఆటంకపర్చలేరు. తోచినట్లు చేయవలసిందే. మంచి దర్జీని పిలిపించింది. సూటు ఎలా కుట్టాలో పురమాయించింది. కొలతలు తీసుకోమంది. బట్టలు పట్టుకొని దర్జీ వెళ్ళిపోయాడు.

కొట్టు దిగుతూ అమ్మమ్మ అందికదా! ''ఏమో సుశీలమ్మతల్లీ! నువ్వేమీ మొహమాట పడకు. నీకేం కావాలో చెప్పు! రేపు మనవుంటానో కాదో... అయ్యో యింకానా?... నిండా మునిగిన దానికి చలేమిటన్నట్టు!''

అమ్మ ఏమీ మాట్లాడలేదు

''సరేనర్రా! తల్లికీ కొడుక్కీ సరిగ్గా సరిపోయింది. పదండి!'' అంటూ మమ్మల్నిద్దరినీ ఆంధ్రా బ్యాంకుకు తీసుకుపోయింది. ఏజెంటుతో ఏదో మాట్లాడింది. నాకు తెలిసింది మాత్రం చాలా కొంచమే. నా పెద్ద చదువులకోసమని పదిహేను వందలు బ్యాంకులో వేస్తోందని! అమ్మా, నేనూ కలిసి సంతకం చేస్తేతప్ప యివ్వరట! అంతే!

ఇదంతా చూసి మా అమ్మ చెంగు మొగానికి అడ్డం పెట్టుకొని అక్కడే వెక్కివెక్కి ఏడ్చేసింది. నేనేమీ అనలేదు. ఏమంటాను; అమ్మమ్మ చెప్పినట్లు కుర్రనాగమ్మను!

''ఏమిటే తల్లీ – ఈ అట్టహాసం? నీకేమైనా మతిపోయిందా? పోనీలే నామీద యిష్టంలేదేమో చెప్పు! మానేస్తాను. నా మనవడికి నేనామాత్రం పెట్టుకోతగనంటావా?... అయ్యో రాత!...'' అంటూ కొంచం గట్టిగా దీర్ఘాలు తీసింది.

''ఏమిటో పిన్నీ! ఎందుకు చెప్పు యిదంతా!''

''అదిగో ఆ మాటే అనొద్దన్నాను. ఇంకేమన్నా అన్నావంటే – నా నోటినుంచి మంచి మాటలు రావు! తెలిసిందా? ఇంత బ్రతుకూ బ్రతికినదాన్ని నా నోట చెడ్డమాటలనిపించాలని ఉందా, చెప్పు!''

''అదికాదు పిన్నీ – నీ ఋణం నేనెలా తీర్చుకుంటానమ్మా?!''

''ఛా... తల్లికీ కూతురుకీ ఋణమేమిటే... పిచ్చితల్లీ! అయినా నాదేముందే! ఆ మహారాజు ఆజ్ఞప్రకారమే చేస్తున్నాను... పదండి.''

*　　*　　*

ఆవేళే కార్తీకపౌర్ణమి. నా పుట్టినరోజు. నాకు పదిహారేళ్ళు వచ్చాయో లేదో తెలియదుకాని – కావాలని ఆనాడే పుట్టినంత ఆనందంగా ఉంది. ఆవేళ ఉదయంనించీ నా మనసునిండా గొప్ప వెన్నెల కాస్తూనేవుంది. అమ్మమ్మ మా పాలిటి సాక్షాత్తూ దేవతలా కనిపించింది. ఆమె బట్టలు కుట్టించినందుకూ కాదు; నా పేర బ్యాంకులో డబ్బు వేసినందుకూ కాదు! పెందరాళే ఆవేళ అమ్మమ్మే నన్ను నిద్రలేపింది. స్వయంగా అక్షతలు నా తలమీద వేసి దీవించి నూనె పెట్టింది. నా తలంటు కార్యక్రమం ముగిసింది. దర్జీ తెచ్చిన కొత్తబట్టలు కట్టుకున్నాను. సూటు వేసుకుంటే కొత్త వేషం ఏదో వేసినట్లు నాకెంతో ముచ్చటగా ఉంది. ''చూశావే! నీ కొడుకు అచ్చంగా దొరలాగే ఉన్నాడు! నాకు తెలియదు లే! నువ్వేదో అంటావు గాని? వాడి చాయకీ, అందానికీ ఎంత బాగా అమిరిందో చూడు!'' అంటూ అమ్మమ్మ ముచ్చట పడిపోయింది! నాకు కావలసిన పిండివంటలు చేయించి పెట్టించింది.

మరో నాలుగు రోజులైనా ఉండమని ఎంత బతిమాలినా వినదికాదు. ''నాకింకెంతో వ్యవధ లేదర్రా!'' అంటూ పెట్టేబేడా సర్దుకుంది మరునాడు మూడు గంటల బండికి భీమవరం బయల్దేరింది. వెళ్తూ అమ్మని దగ్గరకు పిలిచి రెండు వందలు చేతికిచ్చి – ''ఇవి నీ దగ్గరుంచు తల్లీ! నేను మళ్ళీ వచ్చినపుడు తీసుకుంటాను.'' అమ్మ సందేహిస్తూనే పుచ్చుకుంది. అమ్మ చేతులు వణికాయి. కళ్ళు నీళ్ళు క్రమ్మాయి!

అమ్మమ్మ అదేం పట్టించుకోలేదు. నన్ను దగ్గరకు పిలిచింది. బుగ్గలు పుణికింది. ''నేను చెప్పిన మాటలు జ్ఞాపకం పెట్టుకుంటావుకదూ?'' అంది. అంతే. మరేమీ చెప్పలేదు.

ఆనేళ అమ్మమ్మని రైలెక్కించి వస్తూ అమ్మా నేనూ వెక్కివెక్కి ఏడ్చాం. అది మొదలుగా నాకిప్పటికీ అమ్మమ్మని తల్చుకుంటేచాలు – కన్నులు తొలకరి మబ్బులైపోతాయి! అలా అమ్మమ్మ వెళ్ళిందా–ప్రతిరోజూ అమ్మా నేనూ ఒక్కమారైనా ఆవిడ గురించి మాట్లాడుకుంటూనే ఉన్నాం. నెలకో పదిహేను రోజులకో, అమ్మమ్మ – తానెక్కడున్నదీ, ఆరోగ్యం ఎలా ఉన్నదీ క్లుప్తంగానైనా ఉత్తరాలు రాసేది. ఈ మారెంచేతో రెండు నెలలయినా ఉత్తరమే రాలేదు! నేను చదువులో పడ్డాను. అమ్మమ్మని తల్చుకొని పుస్తకం పట్టుకుంటే – ఎలాంటి పాఠమైనా క్షణంలో వచ్చేది. దీపం పెట్టుకు కూర్చుంటే చుట్టూరా కాంతిలో అమ్మమ్మే ఎదురై నాకెంతో ధైర్యం చెబుతున్నట్లుండేది! అమ్మమ్మ కాంతి సూర్యుడికీ, చంద్రుడికీ, దీపాలకీ అతీతమైంది కాబోలు!''

*　　*　　*

శివరాత్రి దగ్గర పడుతోంది. అమ్మమ్మ తప్పకుండా వస్తుందని అమ్మా నేనూ గంపెడాశతో ఎదురుచూస్తున్నాం. అమ్మమ్మ పడుకునే పరుపు బాగా మాసి తూట్లు పడుతోంది. దానికి కొత్తగుడ్డ కుట్టించి – దూది ఏకించి పరుపు కుట్టించింది. అమ్మా నేనూ కలిసి మంచంకూడా బిగించాం!

శివరాత్రి వచ్చేసింది. కాని అమ్మమ్మ రాలేదు ఏమిటో మా యిద్దరికీ తోచలేదు. స్నానాలకికూడా వెళ్ళలేదు. మనసు ఎందుకో ఉక్కిరిబిక్కిరి అవుతోంది. అమ్మకి మరీ దిగులుగా ఉంది. వంట ప్రయత్నం కూడా చేయకుండా వీధి హాలులో అమ్మా

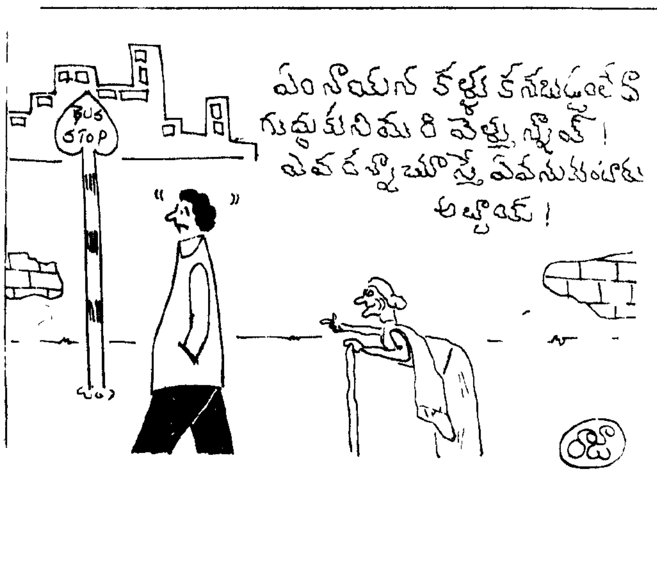

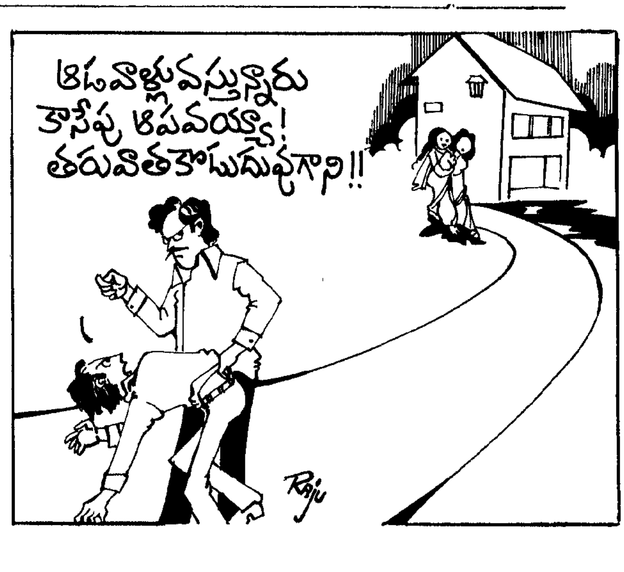

ప్రశ్నావళి

-కె. రామలక్ష్మి

య:: యు: - ఎమ్మిగనూరు

నవ్వినా, ఏడ్చినా కన్నీళ్లే వస్తాయి. ఆ కన్నీళ్లను కూడా దోచుకునే దొరలెందుకు ?

★ ఏమిటండీ యీ పిచ్చిగోల? ఏదో సినిమా పాట పట్టుకుని ఇలా ఇదైపోతే ఎలా ? కన్నీళ్ల దోచుకునే దొరలేమిటి ? ఏడిపించుకుతినే వాళ్లని అర్థం — అంతే !

రాకెట్‌లా దూసుకుపోతూన్న ధరలని అదుపులో పెట్టడం ?

★ పొదుపుగా తినడం; పొదుపుగా కొనడం; ఉన్న కాస్త ఓపికా -- అధిక ధరలని గురించి తిట్టుకుందుకు ఖర్చు చేసెయ్యకపోవడం.

ఎట్టి ప్రభుత్వం ఉత్తమమైనది ?

★ ఏ రాయి అయినా ఒకటే పళ్ళూడగొట్టుకొందుకు ! అధికారంలోకి వచ్చాక — అంతా ఒకటే. చూశాం కదా ?

సి. హెచ్ ఎన్ - నిడదవోలు

మగవాడితో మాట్లాడితే అనుమానించేవారిని ఏమనాలి ?

★ అనుమానం కల్గేలా మాట్లాడ్డం దేనికి ? నిస్సంకోచంగా మాట్లాడండి; పుల్లూ పుల్లూ చూస్తూ ఎవరేనా ఏమేనా అనుకుంటారేమో నన్నట్టు ప్రవర్తిస్తూ--అందరి దృష్టినీ ఆకర్షిస్తారెందుకు ? అనుమానిస్తున్నారని బాధపడడం ఎందుకు ? !

కె బి హెచ్ ఆర్. - దావణగెరె

మన సమాజంలో పురుషునికి కొన్ని బాధ్యతలు, స్త్రీలకు కొన్ని బాధ్యతలు ఉన్నాయికదా. అంటే స్త్రీ ఇంటిని చక్కదిద్దుకొనటం, పిల్లలను భర్తను శ్రద్ధగా చూడడం...

★ అవి ఎవరు నిర్ణయించారు ? దేవుడు ఆడదైవుంటే పురిటి నొప్పులూ, పిల్లల పెంపకం తప్పకుండా -- మగవాడి బాధ్యతగానే రాసేవాడని నా నమ్మకం. బాధ్యతలు — బరువులు పంచుకోడాలూ కాలాన్నిపట్టి మారుతూవుంటాయి; ఈనాటి స్త్రీ ఇంగితం ఎరిగినది — కనుకనే ఇల్లూ వాకిలి పిల్లాపాపా-కాక చేదోడువాదోడుగా కూడా వుంటూంది... అలాంటప్పుడు అంతమేరకేనా ఆమె బాధ్యతలు ? కొంతైనా తగ్గించాలన్న ఆలోచన సహజీవులకి రావాలి కదా అన్నదే నేటి స్త్రీ బాధ.

వెంకట్ - ఉరవకొండ

మీ దృష్టిలో వాస్తవానికి ఊహకు మధ్య దూరాన్ని జతపరిచేవి ఏమిటంటారు ?

★ చేతలు.

కబీరు - వేపరాల

దూషణ భూషణ తిరస్కారాలని సమదృష్టితో స్వీకరించకల్గిన మీకు ప్రత్యేక నోబుల్ బహుమతి రావాలని కోరుకుంటున్నాను.

★ థ్యాంకూ ! ఇస్తామని ఎవరూ రావడం లేదయ్య కబీరూ. పైపెచ్చు — వినుక్కుంటే 'వనశేఖర' బదులుచెప్తే గిరశేఖర !! ఎలా చావడం ? రాసుకుంటూ కూనిరాగం తీసే స్వాతంత్ర్యం కూడా పోయిందనుకో యింట్లో — ఎక్కడ ఖరశేఖర బిరుదిచ్చేస్తార పిల్లలని ! పిలిచి పిల్లనిస్తామంటే వంకలెంచే రోజులు ! బిరుదిస్తామన్నా — పుచ్చుకునే ముందు భయపడాలి. అందుకే ఆలోచిస్తున్నానయ్యా.

ఎ. ఎస్. ఆర్ - హీరమండలం

ఈ రోజుల్లో పిల్లలు తల్లిదండ్రుల మాటలకు ఏమాత్రం విలువ నివ్వకుండా ఇష్టమొచ్చినట్లుగా ప్రవర్తిస్తున్నారు. పెంపకం లోపమా ? కాలం మార్పా ?

★ రెండూను. కాలంతో పిల్లలు మారినట్టు పెద్దలు మారరు. తమ విలువలే — రాటుతేరినవన్న పట్టుదలతప్ప — కాలం మారింది — మన విలువలకి కాలదోషం పట్టిందేమో అని, కుర్రవారి దృష్టితో ఒక్కసారి ఆలోచించి చూద్దామనీ — అనుకోరు. ఎక్కడైతే — ఒత్తిడి వుంటుందో అక్కడంతా -- ఘర్షణ తప్పదు.

సంచారిణీ దీపశిఖ

నేనూ దిగాలుపడి కూర్చున్నాం. అమ్మమ్మ గురించే మాట్లాడుకుంటున్నాం.

వీధిలోంచి కేక వినిపించి పరుగుపెట్టాను ! ఇంకేముంది ? టెలిగ్రాం ! అమ్మమ్మ చనిపోయిందనీ, వెంటనే బయలుదేరి రమ్మనీ — లక్ష్మీపతిగారు ! ఆ వాక్యం చదివి వినిపించేసరికే అమ్మ మ్రాన్పడిపోయింది !

''ఇలాంటి ఉప్పెనేదో వస్తుందని నాకు ఉదయంనించీ తడుతూనే ఉందిరా బాబూ ! లే — పెట్టెలోనీ బట్టలూ నా బట్టలూ సర్దు ! ఇంకేముంది ? పద బయల్దేరుదాం !''

అమ్మగాని నేనుగాని బావురుమని ఏడవలేదు. కన్నీళ్ళ మాత్రం ఎంత తుడుచుకున్నా ఆగడంలేదు ! టెలిగ్రాం చేరిన ఒక గంటకే రైలెక్కాం. ప్రయాణం చేస్తున్నంతసేపూ అమ్మ నాతో ఒక్క మాటయినా మాట్లాడలేదు. ఇద్దరమూ ముఖముఖాలైనా చూసుకోలేదు ! మేము లక్ష్మీపతి గారింటికి వెళ్లేసరికి అమ్మమ్మ — హాయిగా నిద్ర పోతున్నట్లేవుంది. ఒంటినిండా రంగురంగుల పువ్వులు ధరించింది. గొప్ప సువాసనగా అగరు వొత్తులు వెలుగుతున్నాయి. ఒళ్ళంతా హారతి కర్పూరంపొడి వాసనలు చిమ్ముతోంది !

అప్పటికప్పుడే ఇద్దరు ముగ్గురు కూతుళ్ళు వచ్చారు. ఇద్దరు కొడుకులు కూడా వచ్చారు. ఆ వూళ్లో జనం ఎంతమంది వచ్చారో ! వెడుతున్న వారు వెడుతూంటే — వస్తున్నవాగు వస్తూనే ఉన్నార. ''సుశీలమ్మతల్లీ వచ్చేవా ? మనకింక అమ్మ లేదు !'' అంటూ బావురుమన్నారు లక్ష్మీపతి గారు ! లక్ష్మీదేవమ్మ మాట చెప్పనే అక్కర్లేదు. అమ్మని కావిలించుకొని ఒక్కటే రొదగా యేడుస్తోంది ! అమ్మ అందరినీ తప్పించుకొని వెళ్లి అమ్మమ్మమీద పడిపోయింది. నెత్తీనోరూ బాదుకుంటూ అప్పుడు బావురుమంది. నేనూ మరోప్రక్క అమ్మమ్మ చేతిని పట్టుకొని కూనిరాగాలు తీస్తున్నాను.

లక్ష్మీపతిగారింటి ఆవరణంలో జనం పోగులు పోగులుగా ఉన్నారు. ఎవరి నోట విన్నా జానికమ్మగారి కీర్తిగానమే వినిపిస్తోంది.

అమ్మమ్మ పడుకున్నదగ్గరకి అప్పుడే వచ్చారొక ముసలాయన. కర్ర ఊతంతో ఒంగిపోయి నడుస్తున్నాడు. తొక్కలు వ్రేలాడుతున్నాయి. వచ్చి తల దగ్గర కూర్చున్నారు. ''జానికమ్మతల్లీ వెళ్లిపోయావా ?'' అన్నాడు ఒణుకుతున్న గొంతుతో ! మహాతల్లి దీపంలా వెలిగింది... దీపంలాగే వెళ్లిపోయింది. మనమే దురదృష్టవంతులం ! ఐనా ఎవరూ ఏడవకూడదమ్మా... ఆ మహనీయురాలు దేవత ! మన యేడుపులు చూడలేదమ్మా ! ఎందరి కష్టాలకాదుకొందో ! ఎన్నెన్ని గుప్తదానాలు చేసిందో ''మహాతల్లి !'' అంటున్నాడాయన. ఏడవవద్దంటూనే ఆయన వెక్కివెక్కి ఏడుస్తున్నాడు !

మధ్యాహ్నం రెండు గంటలకల్లా అమ్మమ్మ కూతుళ్ళు పదిమందీ వచ్చారు. కొడుకులు నలుగురూ జమాజెట్టీల్లా సిద్ధంగానే ఉన్నార. ముగ్గురు కొడుకులూ మూడు భుజాలు కాయగా — వర్ధనమ్మపిన్ని భర్త నారాయణమూర్తి నాల్గో కొమ్ము కాశారు. లక్ష్మీపతిగారు తలగోరు పట్టారు. వెనకగా కూతుళ్లంతా నడవగా — అమ్మమ్మ పూలరథం కదిలింది. ఇంతకా వచ్చిన ముసలాయన— ''శ్మశానానికి స్త్రీలు రావడం రివాజుకాదమ్మా ! మీరు వెనక్కి తగ్గండి ! ఆవిడకేం మహనీయురాలు! వెళ్లిపోతోంది.'' అన్నారు. అయినా ఒక్కరూ వినిపించుకోలేదు. జానకమ్మ అక్కయ్య మాత్రం నన్ను పట్టేసుకుని వెళ్లనిచ్చిందికాదు.

అమ్మమ్మకి అగ్నిసంస్కారం చేస్తుంటే — ఏదో తేజస్సు లేచి ఆకాశంలోకి వెళ్లిపోయిందట ! స్పష్టంగా తనకి కనిపించిందని వర్ధనమ్మపిన్ని సత్యవతిపిన్నితో చెబుతూండగా నేను విన్నాను.

లక్ష్మీపతిగారు — కర్మ పదిరోజులూ వైభవంగా జరిపారు. పెద్ద పెళ్లిలాగే జరిగింది. వెనకాముందూ చూడకుండా దశదానాలూ చేశారు. ప్రతిరోజూ ప్రతివారూ అమ్మమ్మ గురించే మాట్లాడుకొనేవారు. ఆ నోటా ఆ నోటా వినగా నాకు తెలిసిందేమిటంటే అమ్మమ్మ తన డబ్బంతా కొడుకులకీ కూతుళ్లకీ తనకి తోచినవిధంగా ముట్టచెప్పిందట !

ఇంతకీ అమ్మమ్మ వెళ్లిపోయింది. ఆవిడ సంచరించే దీపంవంటిది ! ఆమె ఎవరిదగ్గరకు వస్తే వాళ్ల మొగాలు కాంతిలో తళతళలాడేవి. అలా నడచి ముందుకు వెళ్లిపోతే మళ్లీ చీకటి వ్యాపించేది. ఇప్పుడామె మళ్లీ తిరిగిరాదు. ఆ దీపం ఏ ఆవలి లోకాలకు వెళ్లిపోయిందో ? ఎన్ని మొగాలపై చీకటిపడి పోయిందో !!